יעקב שרת / איש ממאדים

יעניים מצויים

לפני שלושים שנה, כשטרם עמדתי על רגלי לגמרי והייתי סמוך אל שולחן הורי, נהגתי לא אחת להציץ בערימת ה־מיבחקים שהיו מגובבים על שולחנו של אבי, אז שר־החוץ של מדינת־ישראל הרעננה, ולמדתי מה שלמדתי. אינני יודע מי מציץ היום, ספק ברשות ספק שלא־ברשות בערימת המיברקים המונחת, כפי שהייתי רוצה לשער, על שולחן יצחק שמיר, אבל הייתי נותן הרבה, הרבה מאוד, אילו ניתן לי ולו לשעה קלה — אני קורא מהיר מאוד — לחזור על אותו מעשה מציצנות.

וכל כך למה? לאו דווקא מגעגועים על משובת־נעורים, אלא מתוך סקרנות עזה לדעת מה בדיוק נאמר במיברקים ששגרו יצחק־שמירה משגרירות ישראל בוושינגטון, על מדיניות ממשלת רגן במזרח התיכון בכלל, וכלפי ישראל בפרט.

אם אותם מיברקים התריעו, כי בשל סיבות אל"ף בי"ת וגימ"ל ממשלת ארצות־הברית החדשה תמשיך במדיניות קודמ־תה בדבקות לא פחותה ואולי אף ביתר שאת, הרי ששר־החוץ, המופתע מעשיית הפומבי למדיניות זאת לקראת ביקורו המתוכנן בבירת ארצות־הברית, פשוט אינו ראוי לתפקידו כמי שהוא, נאמר, תמים מדי, אם קצת ואם הרבה; ואם אותם מיברקים מהפכים פרו־ישראליים במדיניות האמריקאית עד ששרוי לו, לשר־החוץ שלנו, להיות מופתע, מופתע מאוד — עד שבאמת עליו ללכת לוושינגטון וללמוד דברים כפי שהם מכלי ראשון — כי אז יפה יעשה אם תחילה יעתיק את כל שגרירות ישראל מאותו מקום לריקייאוויק. למקרה.

כך או כך, קונם עלי אם אני חופתעתי. לא ממדיניותה האמיתית של ממשלת רגן, לא מפתיעותו של שר־החוץ של מדינת־ישראל, התמימה או המיתממת — מה זה חשוב! חשוב, שהוצגנו שוב ככלי ריק — ואף לא אופתע כלל, אם הפקעות שטחים ב„גדה המערבית" יימשכו, ההתנחלויות יורחבו ויתרבו, וראש־הממשלה הבא, שימעון פרס, שלא מרעיש עכשיו שמיים וארץ כנגדן, „יאכל אותה".

אולי שימעון פרס סבור, שהוא יוכל לגבות מחיר גבוה מארצות־הברית בעד כל ויתור שהוא יאולץ לוותר ב„שטחים", ולכן „כדאי לו" שיתרבו ב„שטחים" נקודות ויתור, אלא שהגיון זה כל כך שקוף עד שספק אם ישוות משהו בחגיע העת, שלא לדבר על הצרות מבית המזומנות לממשלת פרס על כל צעד ושעל ב„שטחים", בחגיע אותה עת.

אבל חכה, הו, הסייח, עד אם יצמח העשב! עדיין אנו עומדים בעידן בגין־שמיר, ואתם יודעים מה: אני לא אופתע, אם המיברקים הללו, שלעיל ניסיתי להתפלפל מה באמת נאמר בהם — בהניחי, משום־מה, שהם בכלל נשלחו, והגיעו, ונערמו — נקראו בכלל. וזה באמת לא מפתיע. ממתי יענים קוראים מיברקים?

שלא לדבר על כתובות על הקיר.

הדוד נוזל

הדוד דולף, הדוד נוזל / ואין לזלזל ואין למי לצלצל / כי לא מדובר בדוד / הנחרז בחידוד / אלא מדובר בדוד / הנחרז בנאד / ומי דודנו מדוד / אם לא שר אלף־דלף בממשלת אי־הדר ואי־כבוד!

והדוד הזה נפוח / וממעיו פורצת רוח / ומדי רגע יפליט נפיחה / גם קולנית גם מסריחה / ו„חוגים" ו„מקורות" בארץ־ישראל היפה / קוראים לה בלשון נקיה „הדלפה" / חז"ל, במלוא רצינות ויבושת / קראו לה פשוט: דיבור־מפי־בושת / ואנו נוסיף, ולא בלחישה: / כי המלך עירום והממשלה לא לבושה / ואוי לעוקצה ואוי לדובשה / ואוי שבעתיים, אוי לבושה.

שמעתי באומרים, כי שלמה השר / הוא אשר הדליף את שדר בן־אלישר / ונשאלת השאלה, למרבה ההלם: / מה, בדיוק, אירע לאותו חכם־חלם? / האם „התנודב" בעוזז וגבורה / לחדליף סוד־מדינה בכוונה ברורה / לאחר דיון ולאחר שיקול / בחדרי־חדרים, מאחרי בריח ומנעול / שכן בצאת סאדאת לאירופה המעטירה / אחזו חיל ורעדה את ירושלים הבירה / כי הנה נשיא מצריים עושה חיל מדיני / ובגין בקושי מנגן כינור שני / ואין עצה ואין תבונה / ובשעת הכרח שום תנועה לא מגונה / ויש להדליף ויש לדלוף / ולחפריח שדר־אמת מתובל בבלוף / כי רק נקר במרכבת סאדאת המתגלגלת / יציל את סוכת מנחם הנופלת?

או שמא אותו שר זב ונוזל / חיודע: זמנו שאול ואוזל / נכון למכור את אביו ואמו ועימם את המדינה והממשלה / לעיתונאי השש לדווח כל מעשה נבלה / (כי שואת זולתו היא שעתו הגדולה / ומישאלתו הכמוסה להיספות בפעולה) / ובזכות גילוי סוד השמור במגירות / משריין את איזכור שמו גם אחרי הבחירות?

בקיצור, החדליף הדוד הנוזל הדלפה מכוונת / או רק סתם הרטיב, בגלל שלפוחית מנוזת?

אהה, כי רחקה התשובה הברורה ממני / ורק ההדלפה בצינור ממלכתי אומרת לי: דרשני!

לוסטיגר

מה יש לדבר? אילו נשאר יהודי, אחד משלנו, בוודאי היה יכול להיות איזה רב ראשי ולהוליד עשרה ילדים לפחות, ומה עוד מבוחכים בגנים כל כך משובחים. ועכשיו הוא איזה ארכיבישוף קתולי, ועל ילדים אין מה לדבר.

לא, לא קשה להתרגז. קודם כל, קורבן שואה מובחק. שנית, עובר לצרינו. שלישית, דווקא בצרפת, שם האנטי־שמיות מרימה ראש!

כן, ברוח זו אפשר לכתוב לא מעט על הלוסטיז'ה הזה. אפשר לשפוך עליו קיתון של גידופים וחרפות, אפשר לקונן על מר גורלו המהותי הטמון בשורש התופעה הזאת של גזל אדם מעמו בכוח שטיפת־מוח בגיל רך, ומה גם עם קטן, נרדף.

לא, לא קשה להתרגז, להתמרמר, להגיב בעוקצנות.

אבל — אולי אני טועה, אך כך נדמה לי — המרגיז יותר מכל בפרשת לוסטיגר־לוסטיז'ה הוא ההוכחה הניצחת שהיא אפשרית. בן־אדם נולד יהודי — והנה הוא קתולי. ועוד איזה קתולי!

כי אם זה קרה ליהודי אחד — ולא חשוב בדיוק איך, בגלל מה ובאשמת מה או מי, שכן בכל מקרה יש „איך" ו„בגלל מה" ו„באשמת מה־או־מי" — זה לא רק עשוי לקרות ליהודי אחר. זה בוודאי כבר קרה ליהודי אחר, וליותר מיהודי אחד, וגם קורה וגם יקרה.

כי האמת ההיסטורית היא, כמובן, שתהליך ההתבוללות והטמיעה מלווה את העם היהודי מדור דור. בחברות סגורות ממדיו מצומצמים יותר, בחברות פתוחות ממדיו עשויים להיות מדהימים. אם איננו טועה, לפני שנים אחדות חגגו אחינו המחוננים עפרות ארצות־הברית מלאות שלוש מאות שנה לדרוך כף רגלו של יהודי ראשון על אדמת מנהאטן — הלא יובל הוא! מעשה שטן, חיפשו ותרו אחרי צאצאי אותם חלוצי הגירה ראשונה (שאגב, הגיעו שמה בטעות, שכן הפליגו לאן שהפליגו מאי־שם בדרום אמריקה ונשבו על־ידי שודדי ים וכו' וכו') — ולא מצאו. כלומר מצאו גם מצאו, אבל, לא נעים, כולם עד הצאצא האחרון נתגלו כנוצרים כשרים למהדרין, ולמרבה הרוגז, אף מתהדרים בגאווה יתרה במוצאם היהודי!

איני כותב זאת כדי להלך אימים על היורדים לאמריקה (איכפת להם הרבה, מה יהיה בעוד שלוש מאות שנה!). אותי מעניין התהליך, ההשתלשלות ההיסטורית. היה לי פרופסור אחד במקום תלמודי באותה מנהאטן גופא, שפחות או יותר נכנסתי בפרדסה ויצאתי ממנו בשלום, והוא — נו, יהודי כמובן, ויהודי חכם וכן — היה אומר כי לכל חברה שיהודים נתיינים בה יש „מקדם־טמיעה" משלה. כלומר, כל חברה וחברה עשויה מכוח גורמים שונים ומשונים (המפרנסים צבא חוקרים השוקדים על מיפויים), לקלוט ולהטמיע כך וכך יהודים בכל זמן נתון ולעכלם עד כי לא נודע כי באו אל קירבה; והיה כי מלאה „המיכסה", ויהודי אחד נוסף מתדפק על אותם שערי טומאה — וכבר האנטי־שמיות מרימה ראש, ומתחיל תהליך הפוך...

אך דוק, דוקטור, ותמצא, כי התהליך ההפוך, אפילו בהתגלמויותיו הקיצוניות ביותר (גרמניה הנאצית), אינו מחזיר את הגלגל אחורנית מלוא הסיבוב.

לצערי, לא נזדמנו לי מחקרים על שיעורי התבוללות וטמיעה של יהודים בחברות שונות בדורות שונים, ואני רק יכול לשער — אם כי במידה רבה מאוד של ביטחון — ששיעורים אלה מדהימים ממש, ואולי זאת הסיבה שמחקרים מסוג זה לא הוזדמנו לי, אם נעשו בכלל. עצם העובדה, שמושג ההתבוללות לא חדל מלרחף עלינו, תוך שהוא עצמו משרה סלידה, רתיעה, איום ופחדים, יש בה ללמד על מידת עוצמתה ותקפותה של התופעה. אילו היינו עם גדול במיספר, אילו היינו עם מבולל וטמטמיע יותר מאשר מתבולל וטמע, התופעה הזאת לא היתה מטרידה ומציקה כל כך — והרי היא הטרידה והציקה עד שביסודה, בעצם, חוללה את הציונות המדינית שהולידה את מדינת־ישראל כצוק שגלי התבוללות וטמיעה לא יוכלו לו (אם הצוק הזה יישאר יהודי במשמע על עיירות כסאטמאר, וויז'ניץ, גור וכו', זו שאלה לחוד).

כציוני, כלומר כמי שסבור שאין טעם אישי או לאומי להיכחדות העם היהודי ממישפחת־אנוש, כמי שסבור שהיכחדות זו בלתי־נמנעת, בסופו של דבר, בכל מקום שיהודים מהווים בו מיעוט — ובדורות האחרונים, ובוודאי מאז קמה ישראל, מיעוט מרצון — שאינו מסתופף בין כותלי גיטו דתי קמאי, וכמי שסבור שהסיכוי להוות קהילת רוב יהודית קיים רק בישראל, גילויו של לוסטיז'ה בפברואר 1981 אינו מרשימני כלל וכלל. מה פה החידוש, חוץ מההישג שבקידום מקצועי!

היהודים האלה אין להם תקנה. הצרפתים אוכלים אותם, האנגלים אוכלים אותם, הסקנדינבים כבר עיכלו אותם סופית כמעט — וכך־הלאה וכך־הלאה על פני תבל רבה, ופתאום, אוי־ואבוי־וקינים־והגה־והי — אחד לוסטיגר נהיה לוסטיז'ה!

הרי זה כל העניין — בגלל זה אנחנו פה.

איך הם יזכרו?

שימו־לב, לכל ראש ממשלה בישראל היתה פרשה אחת לפחות — חוץ מלאחד.

לבן־גוריון היו פרשות למכביר. פרשת לטרון, למשל. או פרשת גוש־עציון. שלא לדבר על פרשת לבון, שהיתה הסוס שלו בפרשת הפוטש שלא הצליח.

למשה שרת היתה פרשת העסק הביש.

ללוי אשכול היתה פרשת בן־ברקה.

לגולדה, נו, לגולדה היה המחדל ההוא.

ליצחק רבין היתה פרשת חשבון הבנק.

ולבגין? רגע, לבגין לא היתה שום פרשה! חי אלוהים, איך הם יזכרו אותו?

הורוסקופ

(המשך מעמוד 10)

הדגים עשוי לרכך את הבתולה, ולהוסיף לו עניין רב בחיים, בדימיונותיו ובשגעו־נותיו המרובים. משברים עלולים לפרוץ מכיוון שבן־הדגים רגיל לשמור דברים לעצמו, דברים החשובים לשניהם באותה מידה.

דגים עם מאזנים

לעיתים־קרובות הם נמשכים זה לזה, אך חייהם המשותפים לא תמיד קלים. שניהם אוהבים אומנם את הבית וכל מה שקשור אליו, אך בן־דגים, הרגיל לשרת ולהקריב את עצמו לעיתים למען בן־הזוג, עלול להתאכזב מתגובותיו של בן־מאזנים, שאינו אוהב שמקריבים ל־מענו, אך נהנה מאוד כשמפנקים אותו. לכן לא תמיד ישים לב למאמצים ש־משקיע בן־הזוג על־מנת לגרום לו נוחות והנאה. הדבר העיקרי המשותף לשניהם — האהבה לטיפול בסובלים ומוכי־גורל. הבנתם לבעיות הנפש של הזולת, יוצרת שיתוף ביניהם.

דגים עם עקרב

גם עקרב וגם דגים שייכים למזלות־המים, המושפעים מאוד מרגשותיהם. הם מתאימים לחיים בצותא, למרות החב־דלים הרבים באופיים. הצירוף של שניהם שכיח. על־פי־רוב העקרב לוקח את ה־שילטון כדבר המובן מאליו, ובן דגים נכנע, ואפילו נושם לרווחה, שהוסרה מעליו האחריות לדאוג לקיומו היומיומי, השיגרתי והמשעמם. ליד העקרב הוא חש ביטחון, ויודע שיש מי שדואג לכל דבר. התכונה המשותפת להם — הקינאה — עלולה לגרום למתח רב ולמריבות בי־ניהם. שניהם מסוגלים מדי פעם להתאהב התאהבויות מהירות וחולפות, אך תמיד יחזרו זה לזרועות זה.

דגים עם קשת

שני מזלות אלה יוכלו להתיידד ולה־נות מקשרים משותפים, אך קשר עמוק, מחייב וממושך עלול להכניס מתח רב, אי־הבנות והתמרמרות. כוכב יופיטר שו־לט בשני המזלות, לכן יימצאו עניין משו־תף ואפילו גישה דומה לבעיות שונות. ביחסם לזולת יבלוט חוש הצדק וההגי־נות. שניהם יתעניינו בטיפרות, מדע, אמ־נות מסעות, וירבו בתנועה. אך דגים ה־דורש פינוק אין־סופי ותשומת־לב, ית־מרמר כשהקשת יעסוק בענייניו, וישכח שיש מי שמצפה כל הזמן להרבה יותר ממה שהוא מוכן או מסוגל להעניק.

דגים עם גדי

הם מתאימים, עד כמה שזה נשמע מוזר. דגים — המזל שחסרה לו יציבות ומעשיות ונתון לחלומות ואשליות — בכל־זאת מרגיש נוח בחברת בן האדמה היציב, גדי. הרוך, חוסר־התושיה, ה־יכולת לפנק שקיימים בדגים, קוסמים לו לגדי. הנטיה להרתע מלהתמודד עם קשיים מעמידים בפני הגדי אתגר שעימו הוא שמח להתמודד. ההרגשה שה„דג" מבקש הגנה מתמדת מחניפה לגדי, והוא במסירותו ואחריותו הידועים מוכן ל־התמסר לעזור, ולתת מכוחו וממירצו ל־בן־זוגו. בשטח אחד יתכנו חילוקי־דעות — מסירותו של הגדי לעבודתו מהווה תחרות רצינית לבן דגים, שלא תמיד מוכן להבין שזה הדבר החשוב לגדי יותר מכל.

דגים עם דלי

כשאר המזלות המקימים ביניהם שכ־נות טובה כך גם הם עשויים למצוא לעצמם עניין משותף בדברים שונים. ב־מיוחד כשמדובר באהבת האדם והרצון להיטיב עם הבריות. אלה ישמשו בסיס להבנה־הדדית, וגם כאשר יצוצו חילוקי־דעות יסייעו האידיאלים המשותפים ל־החזיר את השלום והשלווה. בזיווג כזה עלול הדלי להפתיע את בן־הזוג בהעזתו, במרדנותו וברצונו המוגזם לחופש. יש לציין שגם הדגים ידע להשיב לדלי כ־הלכה. דימיונו, חלומותיו ותמימותו יכו־לים להדהים את הדלי ולגרום לו להע־רכה מחודשת של בן־זוגו. אם יתגלו חי־לוקי־דעות, הדגים יוותר, יתפשר ויחזיר את היחסים הטובים לקדמותם.